



UPPSALA
UNIVERSITET

2018-05-23 Dnr UTBVET 2018/453

Universitetskanslersämbetet

Box 256
SE-751 05 Uppsala

Besöksadress:
S:t Olofsgatan 10 B

Handläggare:
Anna Hagborg

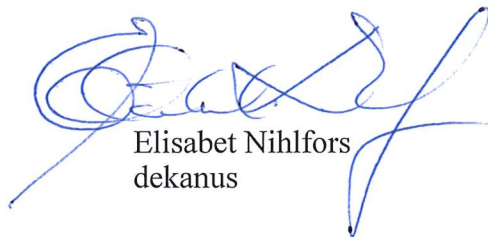
Telefon:
018-471 1492

www.uu.se

anna.hagborg@uadm.uu.se

**Självvärdering med anledning av
Universitetskanslersämbetets granskning av
examenstillstånd för förskollärarexamen**

Fakultetsnämnden för utbildningsvetenskaper överlämnar härmed bifogad självvärdering (inklusive bilagor), med anledning av Universitetskanslersämbetets granskning av ovan nämnda examen (fakultetsnämndens beslut bifogas).



Elisabet Nihlfors
dekanus



Anna Hagborg
utbildningsledare



UPPSALA
UNIVERSITET

PROTOKOLL nr 11
PER CAPSULAMBESLUT
2018-05-23

1(2)

Fakultetsnämnden för
utbildningsvetenskaper

Deltagande ledamöter

Elisabet Nihlfors	professor, dekanus, ordförande
Esbjörn Larsson	professor, prodekanus
Mikael Börjesson	professor
Leif Östman	professor
Anne Berg	universitetslektor
Cecilia Johansson	universitetslektor
Helen Melander	universitetslektor
Johan Prytz	universitetslektor
Jenny Wiksten Folkeryd	universitetslektor
Hanna Otthén	student
Isa Jansson	student
Oscar Björk	doktorand
Joel Jansson	doktorand

Icke deltagande ledamöter

Claes Nilholm	professor
Karin Johannesson	universitetslektor

Deltagande suppleant

<i>utan rösträtt</i>	
Pontus Valdemarsson	student



UPPSALA
UNIVERSITET

PROTOKOLL nr 11
PER CAPSULAMBESLUT
2018-05-23

2(2)

Fakultetsnämnden för
utbildningsvetenskaper

§ 1 **Universitetskanslersämbetets (UKÄ:s) utvärdering av lärarprogrammen**

Dnr: UTBVET 2018/458

Vid fakultetsnämndens sammanträde den 26 april informerades om UKÄ:s utvärdering av lärarprogrammen. Tre självvärderingar, gällande grund- och förskolelärarprogrammen, ska inlämnas till UKÄ den 24 maj 2018. Detta beslut gäller dessa tre värderingar.

Fakultetsnämnden har beretts möjlighet att ta ställning till underlagen till självvärderingar. Fakultetsnämnden föreslås att besluta att delegera till dekanus att fatta slutligt beslut om utformandet av självvärderingarna med beaktande av inkomna kommentarer.

Beslut

Fakultetsnämnden för utbildningsvetenskaper beslutar att delegera till dekanus att fatta slutligt beslut om utformandet av självvärderingarna. Beslutet har fattats per capsulam, ovannämnda deltagare i beslutet har alla tillstyrkt förslaget att delegera det slutliga utformandet till dekanus.

Vid protokollet

Maria Karlberg

Justeras

Elisabet Nihlfors

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Uppsala universitet

Yrkesexamen: Förskolläraexamen

Beskrivning

Förskolläraryrket har bedrivits vid Uppsala universitet sedan höstterminen 2011. Programmet läses på heltid och ges vid två av Uppsala universitets campus: campus Blåsenhus i Uppsala och Campus Gotland i Visby. Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier (EDU) ansvarar för all undervisning på programmet. EDU befinner sig organisatoriskt vid Uppsala universitet under Fakulteten för utbildningsvetenskaper. Fakultetsnämnden för utbildningsvetenskaper har det övergripande ansvaret för Uppsala universitets samtliga lärarprogram. Fakultetsnämnden har delegerat beslutanderätten i flera frågor till Programkommittén för lärarprogrammen. Programkommittén för lärarprogrammen bereder ärenden som rör lärarprogrammen inför beslut i fakultetsnämnden, beslutar om kursplaner, ansvarar för genomförande av programutvärderingar och medverkar till att resultaten följs upp/omsätts i program- och kursutveckling. Programkommittén för lärarprogrammen har som främsta uppgift att tillse att lärarprogrammen följer examensordningen samt att särskilt bevaka progression i innehåll, vetenskaplighet och professionsutveckling samt de ämnesdidaktiska inslagen i lärarutbildningen.

Utbildningsvetenskaplig kärna, ämnesstudier och verksamhetsförlagd utbildning

Förskolläraryrket är organiserat enligt den kursstruktur som framgår av tabell 1. Den visar vilka kurser som ges inom det förskolepedagogiska området (120 hp), den utbildningsvetenskapliga kärnan (60 hp) och den verksamhetsförlagda utbildningen (30 hp). Denna studiegång är emellertid reviderad från och med hösten 2018 för att skapa en bättre samverkan mellan ämnesstudier, utbildningsvetenskaplig kärna och verksamhetsförlagd utbildning samt för att den utbildningsvetenskapliga kärnan på ett bättre sätt ska överensstämma med examensordningen.

Tabell 1. Förskolläraryrket, VT 2018

Förskolläraryrket, 210 hp - studiegång antagna t o m VT 2018

Termin 1	Termin 2	Termin 3	Termin 4	Termin 5	Termin 6	Termin 7
15 hp Förskolläraryrket i utveckling	15 hp Estetiskt lärande i förskolan	7,5 hp Matematik i förskolan	10 hp Ledarskap i förskolan	15 hp Yngre barns livsvillkor, aktörskap och socialisation	10 hp Läroplansteori och didaktik med inriktning mot förskollärare ^(AV)	7,5 hp VFU 4, ämnesstudier, förskollärare
5 hp VFU 1, utbildningsvetenskaplig kärna, förskollärare	7,5 hp Språk och kommunikation, förskollärare	7,5 hp VFU 2, ämnesstudier, förskollärare	10 hp Utbildningens framväxt och villkor med inriktning mot förskollärare	5 hp Barns språk och interaktion i förskolan	10 hp Bedömning, utvärdering och politisk styrning med inriktning mot förskolan ^(AV)	15 hp Självständigt arbete för förskolläraryrket
10 hp Lärande och utveckling med inriktning mot förskolan	7,5 hp Barnlitteratur och berättande, förskollärare	7,5 hp Rörelse och hälsa i förskolan	10 hp VFU 3, utbildningsvetenskaplig kärna, förskollärare	5 hp Specialpedagogik med inriktning mot förskola	10 hp Ämnesdidaktik i förskolan med valbar fördjupning	7,5 hp Barns välbefinnande i förskolan
		7,5 hp Teknik och naturvetenskap i förskolan		5 hp Mångfald och lärande i förskolan		

- Studier inom det förskolepedagogiska området ^(AV) kursen ges på avancerad nivå
- Studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan
- Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)

Programmets första termin är en introduktion som betonar förskolan som samhällsinstitution, förskolans övergripande verksamhet, förskollärarens roll samt barnets utveckling och lärande. Syftet med

den är att ge en inblick i förskollärarens arbetsuppgifter och förskolans verksamhet samt lägga grunden till de kommande förskolepedagogiska studierna och de kärnkurser som fördjupar kunskaper om villkor och förutsättningar för barns lärande. Denna termin följs av två terminer av förskolepedagogiska studier med fokus på en rad olika områden som är av vikt för en förskollärare, såsom estetiska läroprocesser, språkliga praktiker, matematik och naturvetenskap samt rörelse och hälsa. Den fjärde terminen domineras av den utbildningsvetenskapliga kärnan med fokus på dels ledarskap, dels skolväsendets historia, organisation och villkor, vilka är områden som på olika sätt förbereder studenten för att verka som förskollärare. Under termin fem sätts studenten in i yngre barns livsvillkor med särskilt fokus på aktörskap och socialisation, följt av en fördjupning i barns språk och interaktion. Terminen avslutas med kurser i specialpedagogik och olika mångfaldsperspektiv inom ramen för den utbildningsvetenskapliga kärnan. Den sjätte terminen är indelad i tre kurser varav de två första kan kopplas till områdena läroplansteori och didaktik respektive uppföljning och utvärdering i examensordningen. Terminen avslutas med en valbar ämnesdidaktisk fördjupning. Under programmets sista termin skriver studenterna sitt självständiga arbete och fördjupar sig även i frågor som rör barns välbefinnande.

Utöver de beskrivna campuskurserna innehåller programmet verksamhetsförlagd utbildning (VFU) om 30 hp, varav 15 hp riktas mot den utbildningsvetenskapliga kärnan och 15 hp mot det förskolepedagogiska området. VFU 1, som ges redan under första terminen, är riktad mot kärnkompetenser och karaktäriseras av att studenten auskulterar. Placeringen av VFU 2 på termin tre ska ses i ljuset av dess inbäddning i förskolläraryrket och förskolepedagogiska kurser. VFU 2 har en förskolepedagogisk inriktning och föregås av *Estetiskt lärande i förskolan*, 15 hp, *Språk och kommunikation, förskollärare*, 7,5 hp, *Barnlitteratur och berättande, förskollärare*, 7,5 hp, samt *Matematik i förskolan*, 7,5 hp. Studenterna får i VFU 2 pröva förskolepedagogiska färdigheter samt viss kompetens som hör till den utbildningsvetenskapliga kärnan. VFU 3 inriktas mot den utbildningsvetenskapliga kärnan med större fokus på ledarskapet. En förutsättning för detta är att VFU 3 föregås av *Ledarskap i förskolan*, 10 hp samt *Utbildningens framväxt och villkor med inriktning mot förskollärare*, 10 hp, som ger studenten insikter som stärker förskolläraryrket. Med *Utbildningens framväxt och villkor* i bagaget är studenten också rustad att reflektera över förskolans plats i utbildningssystemet, den enskilda förskolans plats i stadsrummet och om vad just förskolans lokala placering har för konsekvenser för verksamheten. Den fjärde VFU-kursen är förskolepedagogiskt inriktad och placerad på den sista terminen i programmet. På denna kurs, som föregås av i stort sett alla förskolepedagogiska kurser samt den utbildningsvetenskapliga kärnan, får studenten pröva en rad av sina förskolläraryrkeskompetenser, såsom digitala lärresurser och estetiska uttrycksformer. Sammantaget handlar den sista VFU-kursen om att utveckla förmågan att verka som förskollärare.

Förändringar i kursstrukturen

I arbetet med att revidera programmets kursstruktur har särskilt fokus lagts vid den utbildningsvetenskapliga kärnan. Den utvärderades på initiativ från EDU och Fakulteten för utbildningsvetenskaper under 2015 och resultaten presenterades i Sven-Erik Hansén & Tom Wikman (2016): *Utvecklande utvärdering av den utbildningsvetenskapliga kärnan vid Uppsala universitet*. Denna utvärdering uppmärksammade vissa utvecklingsmöjligheter i förskolläraryrket i kärnkurser i relation till de områden som enligt examensordningen (Högskoleförordningen) ska omfattas av den utbildningsvetenskapliga kärnan. Utvärderingen pekade till exempel på behovet av att utveckla kunskapsområdena vetenskapsteori och forskningsmetodik samt utvärdering och utvecklingsarbete. Detta har resulterat i att programmets studiegång reviderats i enlighet med tabell 2.

Tabell 2. Förskolläraryrket, fr.o.m. HT 2018

Förskolläraryrket, 210 hp - studiegång fr o m HT2018

Termin 1	Termin 2	Termin 3	Termin 4	Termin 5	Termin 6	Termin 7
7,5 hp Förskolans uppdrag	7,5 hp Språk och kommunikation, förskollärare	7,5 hp Matematik i förskolan	7,5 hp Ledarskap i förskolan	7,5 hp Yngre barns livsvillkor	7,5 hp Läroplans teori ^(AV)	7,5 hp VFU III, förskollärare
7,5 hp Utbildningens framväxt och villkor, förskollärare 7,5 hp	7,5 hp Barnlitteratur och berättande, förskollärare	7,5 hp VFU I, förskollärare	7,5 hp Hållbart utvecklingsarbete i förskolan	7,5 hp Svenska som andraspråk och flerspråkighet	7,5 hp Uppföljning och analys av lärande och utveckling ^(AV)	15 hp Självständigt arbete för förskolläraryrket
7,5 hp Lärande och utveckling, förskollärare	15 hp Estetiskt lärande i förskolan	7,5 hp Rörelse och hälsa i förskolan	15 hp VFU II, förskollärare	7,5 hp Lek i förskolan	7,5 hp Specialpedagogik ^(AV)	
7,5 hp Att leda verksamhet i förskolan		7,5 hp Teknik och naturvetenskap i förskolan		7,5 hp Barns medieanvändande	7,5 hp Vetenskapsteori och metod ^(AV)	7,5 hp Barns välbefinnande i förskolan

- Studier inom det förskolepedagogiska området
 - Studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan
 - Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)
- ^(AV) kursen ges på avancerad nivå

Från och med hösten 2018 gäller det reviderade förskolläraryrket, där bl a den nya kursen *Vetenskapsteori och metod*, 7,5 hp, placeras i termin 6, för att föregå det självständiga arbetet. I den reviderade studieplanen kommer även kursen *Hållbart utvecklingsarbete i förskolan*, 7,5 hp att ges under termin fyra. Denna ska svara mot kunskapsområdet utvärdering och utvecklingsarbete.

I den reviderade studieplanen har även den första terminens fokus på introduktion till förskolan som samhällsinstitution, förskolans övergripande verksamhet samt förskollärarollen, ytterligare förstärkts i följande fyra kurser: *Förskolans uppdrag*, 7,5 hp, *Utbildningens framväxt och villkor*, förskollärare, 7,5 hp, *Lärande och utveckling*, förskollärare, 7,5 hp, samt *Att leda verksamhet i förskolan*, 7,5 hp. Ambitionen är att ge studenterna kunskaper och färdigheter som gör dem ännu bättre rustade att aktivt verka som förskollärare redan vid den första verksamhetsförlagda utbildningen, som nu kommer först under termin tre. Vidare har en halvering av utrymmet för kursen *Yngre barns livsvillkor, aktörskap och socialisation* samt ett borttagande av den ämnesdidaktiska fördjupningen, möjliggjort introduktionen av två nya kurser som behandlar flerspråkighet och barns medieanvändande.

Internationellt utbyte

Programmets struktur har därför anpassats för att ge studenterna möjlighet att förlägga delar av studierna utomlands (se avsnitt 3). Termin fyra i nu gällande studiegång är ett s k "fönster" för internationalisering (motsvarande "fönster" mot studier utomlands i den studiegång som införs hösten 2018 ligger på termin fem). Kurserna på denna termin kan läsas vid lärosäten utomlands. VFU med inriktning mot kunskapsområden i den utbildningsvetenskapliga kärnan kan också förläggas till skolor utomlands. Under vårterminen 2018 är det 14 studenter som är på internationella utbyten av olika slag.

Styrkor och svagheter

En styrka är att programmets struktur och övergripande innehåll under de senaste åren noggrant utvärderats utifrån högskoleförordningens examensmål och de professionella krav som ställs på förskollärare i ett ständigt föränderligt samhälle. Även om områdena vetenskapsteori och forskningsmetod samt utvecklingsarbete och utvärdering tidigare har funnits med på ett tydligt sätt i programmet, kommer de att förstärkas ännu mer framöver tack vare ett självkritiskt utvärderingsarbete, inte minst tack vare transparenta externa granskningar. En annan styrka är de goda möjligheterna som ges till utbytesstudier för studenterna genom de s k terminsfönstren. I detta avseende ligger förskolläraryrket vid Uppsala universitet långt framme, men vi behöver fortsatt satsa på att fler förskolläraryrket

denter deltar i utbyten för att utveckla utbildningen. Detta är för övrigt ett sätt att arbeta med programstruktur som rekommenderats i flera stora utredningar kring internationalisering av högre utbildning.¹

¹ Se t ex den senaste stora offentliga utredningen på området: *En strategisk agenda för internationalisering* SOU 2018:3

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

Personalsammansättning

I förskolläraryrket är totalt 53 lärare verksamma, vilket ska ställas mot att vi innevarande termin har 669 registrerade studenter på förskolläraryrket. Av dessa är 3 professorer och 1 gästprofessor, 16 universitetslektorer, 12 adjunkter, 8 adjungerade adjunkter, 11 doktorander samt 1 forskare och 1 projektledare. Av dessa är det 38 som har lärarexamen och bland dem nio som har förskollärarexamen. Två av adjunkterna genomför för tillfället forskarutbildning.

EDU har under flera år försökt att stärka den vetenskapliga lärarkompetensen på förskolläraryrket genom att involvera fler professorer, forskare och doktorander i undervisningen. I exempelvis kursen *Lärande och utveckling med inriktning förskolan*, 10 hp, undervisar professorn i pedagogik Ann-Carita Evaldsson, professorn i didaktik Leif Östman, professorn i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik Claes Nilholm samt professorn i filosofi Lars-Göran Johansson. På kursen *Yngre barns livsvillkor, aktörskap och socialisation*, 15 hp, undervisar ovan nämnda professor Evaldsson liksom en amerikansk gästprofessor, William Corsaro. Detsamma gäller kursen *Barns språk och interaktion i förskolan*, 5 hp. I kursen *Läroplansteori och didaktik med inriktning mot förskollärare*, 10 hp, undervisar tidigare nämnde Östman. I kursen *Självständigt arbete för förskolläraryrket*, 15 hp, undervisar och examinerar såväl professor Evaldsson som professor Östman.

I doktoranders tjänstgöring ingår 20 % institutionsarbete, som vanligtvis ägnas åt undervisning. De doktorander som undervisar inom förskolläraryrket undervisar huvudsakligen på moment med ett innehåll nära deras forskning. Ett exempel är en doktorand inom didaktik med inriktning mot läs- och skriv och ett annat en doktorand i pedagogik med inriktning mot matematik. Doktorander leder även självständiga arbeten samt medverkar i regelbundna kursmöten och bedömningskonferenser. Under det senaste året har också särskilda satsningar gjorts för att anställa fler doktorander med inriktning mot förskolan. Bland dessa kan nämnas en ny doktorand i utbildningssociologi som skriver om internationella förskolor i Sverige.

Vad gäller tillförandet av vetenskaplig kompetens till utbildningen, har universitetslektorerna en avgörande betydelse. Vid Uppsala universitet har en heltidsanställd universitetslektor rätt till 20 % forskningstid, s k kompetensutvecklingstid, i tjänsten. Flertalet av de lektorer som undervisar på förskolläraryrket har emellertid en betydligt större andel forskningstid än så. Det är en konsekvens av att EDU under flera år har varit mycket framgångsrikt i att få in externfinansierade forskningsprojekt. Det betyder att undervisningen har ännu bättre förutsättningar för aktuell och kontinuerlig forskningsförankring. För att garantera stabilitet och kontinuitet har lektorer och forskare i regel minst 20 % undervisning i sin tjänst, så att inte viktig kompetens försvinner från undervisningen. De senaste åren har EDU satsat rejält på just ny lektorskompetens med tre universitetslektorat i didaktik med inriktning mot förskolan, tre mot flerspråkighet och nyanländas lärande, tre i matematikdidaktik, tre i didaktik mot svenska (varav en med placering på Campus Gotland), två i pedagogik, tre med inriktning mot specialpedagogik samt ett med inriktning mot pedagogiskt ledarskap.

Lärargruppen adjungerade adjunkter och adjunkter säkerställer programmets professionsanknytning. De adjungerade adjunkterna har sin huvudsakliga tjänstgöring i skolan i Uppsala, i angränsande kommuner eller på Gotland. Deras tjänstgöring på EDU motsvarar mellan 20 och 49 %. En viktig del av deras undervisning sker inom den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU), eftersom den utgör en så avgörande del av lärarutbildningarnas professionsanknytning. Tack vare de senaste årens rekrytering av särskilt adjungerade adjunkter har antalet VFU-besök ökat. Nu besöks i regel alla studenter på den

tredje VFU-kursen och vid behov i övriga VFU-kurser. Adjungerade adjunkter och adjunkter medverkar även i andra kurser som antingen karaktäriseras av att vara praktikinära (exv *Rörelse och hälsa i förskolan*, 7,5 hp och *Teknik och naturvetenskap i förskolan*, 7,5 hp).

Förskollärarkollegiet

För att tillvarata den sammantagna lärarkompetensen på bästa sätt, är lärarna organiserade i ett förskollärarkollegium (inklusive de lärare som är stationerade på Campus Gotland). Det bidrar till balans mellan profession och vetenskap samt stabilitet, kontinuitet och progression i utbildningen. Kollegiet träffas månadsvis och en gång om året hålls en särskild förskollärarkonferens med fokus på det systematiska utvecklingsarbetet. Där diskuteras exempelvis kurs- och programutvärderingar utifrån styrdokument (examensmål, examinationsformer och studiehandledningar), därtill utarbetas särskilda handlingsplaner för att åtgärda de brister som upptäcks.

I kollegiet genomförs också en anpassad kompetensutvecklingskurs som leds av Enheten för universitetspedagogik vid Uppsala universitet, som är resultat av de lärdomar som drogs utifrån tidigare nämnda utredning (Hansén & Wikman 2016). Kursen består av fem gemensamma träffar och två undervisningsauskultationer, därtill ingår förberedelser inför kursträffar, en seminarieuppgift samt en gruppuppgift. Syftet med kursen är dels att främja en pedagogisk utveckling på förskolläraryrket, och dels att ge en individuell högskolepedagogisk meritering för lärarna.

Internationalisering av lärare på förskolläraryrket

På särskilt uppdrag av Fakulteten för utbildningsvetenskaper har EDU sedan 2017 arbetat med internationalisering av läraryrket. En central del i detta arbete är att genom lärarutbyten stärka lärarnas internationella kompetens. Detta har bland annat skett inom ramen för Erasmus. Exempelvis har ett antal verksamma lärare från förskolläraryrket varit i Frankrike (Université Catholique de l' Ouest d'Angers), Grekland (Aristotle University of Thessaloniki), Finland (Åbo Akademi i Vasa) och Spanien (Universidad de Granada). Vi ser ökade internationella erfarenheter som en mycket viktig del i kompetensutvecklingen av just lärare, eftersom vi utbildar lärarstudenter som i framtiden kommer att arbeta i ett på alla sätt mångkulturellt samhälle.

Styrkor och svagheter

En styrka är att förskolläraryrket har en god balans i lärarkåren mellan den vetenskapliga och professionsnära kompetensen. Det är en utmaning för professionsutbildningar att hitta just en jämvikt mellan dessa båda kompetenser. Förskolläraryrket vid Uppsala universitet har, liksom många andra lärosäten, tidigare haft en slagsida mot adjunkter och andra icke disputerade lärare. Efter några års strategisk rekrytering, har EDU emellertid stärkt den vetenskapliga undervisningskompetensen. Detta tack vare att fler professorer, universitetslektorer, forskare och doktorander dels har rekryterats och dels medverkat i högre grad i kurserna. EDU har också ökat den professionsnära kompetensen under de senaste åren genom introduktionen av adjungerade adjunkter. En utmaning har dock varit att det är svårare – jämfört med övriga läraryrket – att hitta lämpliga och behöriga förskollärare som också vill undervisa på universitetet. EDU har även arbetat intensivt – genom förskollärarkollegiet – med att skapa direkta samarbeten mellan lärare med professionskompetens (adjunkter och adjungerade adjunkter) och de med vetenskaplig kompetens (professorer, lektorer, forskare och doktorander). En annan styrka är de goda möjligheterna till utlandsutbyten som nämnts ovan. De är betydelsefulla för en konstruktiv individuell kompetensutveckling.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund:

Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Vetenskaplig miljö

Vid Fakulteten för utbildningsvetenskaper och EDU finns en stark vetenskaplig miljö där undervisning och forskning bedrivs i nära samverkan. Att verksamheten allmänt är vetenskapligt stark påvisas inte minst av att EDU under de senaste två åren (2016 och 2017) erhållit totalt runt 80 miljoner kronor i externa forskningsmedel, huvudsakligen från Vetenskapsrådet. Flera av de beviljade forskningsprojekten har också direkt anknytning till förskolan eller till barn i förskoleåldern. EDU har också under de senaste åren anställt doktorander, forskare och universitetslektorer som särskilt är inriktade på forskning kring såväl förskolan i sig som barn i förskoleåldern. Forskning bedrivs huvudsakligen inom tre forskarutbildningsämnen: pedagogik (som också omfattar barn och ungdomsvetenskap och specialpedagogik), didaktik och utbildningssociologi (som också omfattar utbildningshistoria).

När det gäller att forskningsförankra de akademiska professionsutbildningarna, har EDU genomfört en översyn av hur forskning integreras i programmen. Förskollärarkollegiet har exempelvis arbetat med att mer inlemma forskning i såväl kursinnehåll som kurslitteratur. Ett resultat av detta arbete har varit att ännu mer koppla EDU:s forskning i exempelvis pedagogik och barn- och ungdomsvetenskap till undervisningen. Tre av EDU:s forskningsmiljöer i didaktik och pedagogik (specialpedagogik) har knutits särskilt starkt till programmet. Dessa forskningsmiljöer och annan forskning med relevans för förskolläraryrket beskrivs nedan.

Didaktik

Inom forsknings- och utbildningsmiljön *Studier av språkliga praktiker* (STOLP – Studies of Language Practices), ledd av professorerna Caroline Liberg och Jenny Wiksten Folkeryd, bedrivs forskning, utvecklingsarbete och undervisning med fokus på barns och ungas språkliga praktiker i förskola och skola. Det rör en- och flerspråkiga barns och ungas möte med förskolans och skolans olika multimodala textvärldar, en- och flerspråkiga barns utveckling av läsande, skrivande och samtalande i förskolans och skolans olika verksamheter och ämnen, litteraturundervisningens utformning och svensklärares uppdrag. Medlemmar i STOLP deltar också i en rad utvecklingsprojekt riktade mot lärare och myndigheter, exempelvis i den internationella referensgruppen för konstruktion av IEA:s internationella läsförståelseprov PIRLS, i Nasjonalt senter for skriveopplaering og skriveforskning i Norge, i konstruktion av bedömningsmaterial och nationella prov i grundskolan samt i samverkansuppdrag om nyanländas lärande och språkutvecklande arbetssätt. Bland forskning som särskilt är inriktad mot förskolan kan nämnas studier om litteratursamtal, högläsning och skönlitteratur inklusive lyrik, rim och ramsor. Forskare från STOLP-gruppen medverkar bland annat på kurserna *Språk och kommunikation, förskollärare, 7,5 hp*, *Barnlitteratur och berättande, förskollärare, 7,5 hp* och *Självständigt arbete för förskolläraryrket, 15 hp*.

Pedagogik

Forsknings- och utbildningsmiljön *Studier i barndom, lärande och identitet som interaktionella praktiker* (CLIP), ledd av professor Ann-Carita Evaldsson, har ett särskilt fokus på barns och ungas sociala liv, kommunikativa praktiker och lärandeprocesser i pedagogiska sammanhang som förskola, skola, fritidsaktiviteter och hem. Forskningsmiljön är nationellt och internationellt erkänd och fokuserar mycket på praktisknära studier av barns sociala liv, lärande och språkliga praktiker. Exempel på forskningsteman med koppling till förskolan eller barn i förskoleåldern är lärande och minne, literacy, digitala medier, flerspråkighet, mobbning, särskilda undervisningsgrupper och elevhälsa. Forskningsmiljön CLIP är cen-

tral för förskollärautbildningsprogrammet forskningsanknytning vid EDU, varvid särskilt kan framhållas två licentiatuppsatser som nu ligger till grund för fortsatta doktorandstudier. Dessa rör matematik i förskolan och IKT i förskolan. Till den pedagogiska forskningen med inriktning mot förskolan hör också två forskningsprojekt – drivna av docenterna Katarina Gustafsson och Danielle Ekman Ladru – som handlar om såväl informellt lärande och medborgarskap som om tidsrumsliga aspekter av en mobil förskolepedagogik. Andra förskolerelevanta forskningsprojekt inom pedagogik handlar om förskolepedagoger som socialisatörer av barn med speciella socialiseringsbehov. Forskare från CLIP-gruppen medverkar bland annat på kurserna *Lärande och utveckling med inriktning mot förskolan*, 10 hp, *Yngre barns livsvillkor, aktörskap och socialisation*, 15 hp och *Barns språk och interaktion i förskolan*, 5 hp,

Forsknings- och utbildningsmiljön *Pedagogik med inriktning mot Specialpedagogik* (PS-gruppen) leds av professor Claes Nilholm. Här fokuseras framför allt på svårigheter som uppstår i pedagogiska sammanhang i förskolan. Bland forskning med direkt koppling till förskolan kan nämnas forskning om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som möjligheter och hinder för att implementera olika arbetssätt i förskolan samt en doktorandstudie av specialpedagogers arbete och roll i förskolan samt en licentiatstudie om specialpedagogers arbete i förskolan i förhållande till andra personalkategorier. Forskare från PS-gruppen medverkar bland annat på kurserna *Lärande och utveckling med inriktning mot förskolan*, 10 hp, *Specialpedagogik med inriktning mot förskola* och *Mångfald och lärande i förskolan*, 5 hp.

Forsknings- och utbildningsmiljön *Educational Leadership* leds av professor Elisabet Nihlfors. Denna forskningsmiljö har tydliga kopplingar till rektorsutbildningen vid Uppsala universitet, men medverkar även inom förskollärautbildningen (exempelvis kursen *Bedömning, utvärdering och politisk styrning med inriktning mot förskolan*, 10 hp) och bedriver forskning om bland annat förskolechefer och ledarskap i förskolan. Miljöns primära fokus är studier av utbildning, lärande, och ledarskap i olika institutionella, organisatoriska eller informella sammanhang.

Utbildningssociologi

I utbildningssociologi och utbildningshistoria – som utgörs av forskningsgrupperna *Sociology of Education and Culture* (SEC) och leds av professor Mikael Börjesson samt *Uppsala Studies of History and Education* (SHED), som leds av professor Esbjörn Larsson – bedrivs forskning om mötet mellan elevers, studenters och lärares olika tillgångar (sociala, kulturella och ekonomiska) och den ordning som råder i utbildningssystemet. Därtill analyseras skolväsendets framväxt och villkor. Bland pågående forskningsprojekt med särskild betydelse för förskollärautbildningsprogrammet är Esbjörn Larssons *Det första valet: förskolans expansion, marknadsiering och ökade betydelse i familjers utbildningsstrategier*, och docent Mikael Palmes *Familjerna i det nya utbildningslandskapet. Vägval, tillgångar och strategier 1985-2016*. Lärare som är engagerade inom SEC och SHED undervisar framförallt inom kursen *Utbildningens framväxt och villkor med inriktning mot förskollärare*, 10 hp, där studenterna introduceras till aktuell forskning på området.

Professionsinriktad miljö och partnerskolesamarbete

De ovan omnämnda adjungerade adjunkterna är centrala för den professionsinriktade miljön. De har till huvudsaklig uppgift att binda samman teoretiska och vetenskapliga perspektiv med den praktiska vardagen i förskolan. Detta görs framförallt på kurser som *Teknik och naturvetenskap i förskolan*, 7,5 hp samt *Rörelse och hälsa i förskolan*, 7,5 hp. I den första kursen – som är mycket verksamhetsnära – ansvarar adjungerade adjunkter för verksamhetsnära workshops. I den andra undervisar de om rörelse i såväl inom- som utomhusmiljöer samt i barnyoga. Ett annat område där de adjungerade adjunkterna har en avgörande roll är den verksamhetsförlagda utbildningen. De utför en stor del av VFU-besöken och leder även de seminarier som hålls i anslutning till dessa. Här utgör särskilt deras aktuella och många gånger långa erfarenhet av arbete som förskollärare en ovärderlig tillgång.

Genom försöksverksamheten i partnerskolesamarbetet, som startade vårterminen 2017, ges en del av förskollärautbildningens studenter möjlighet att under den tid då de läser campusförlagda kurser delta i den dagliga verksamheten på förskolor, i allt från undervisning till personal- och föräldramöten. Det över-

gripande syftet med samarbetet är att stärka kontakterna mellan utbildning, forskning och skolverksamhet. Därigenom får studenterna insyn i delar av förskolläraryrket som inte nödvändigtvis inkluderas i VFU-kurser. Kontakten med förskolorna är även en resurs inom övriga kurser, exempelvis i arbetet med det självständiga arbetet. För studenter som placerats inom partnerförskolor ordnas också en serie praxisnära seminarier under terminerna, vilka leds av kontaktlärare från förskolorna. Vid dessa seminarier diskuteras teman som önskats av studenterna eller kompetenser som erfarna handledare på förskolorna identifierat som återkommande brister hos studenter och nyexaminerade förskollärare.

Koppling mellan de vetenskapliga och de professionsinriktade miljöerna

En speciell koppling mellan den vetenskapliga miljön och den professionsinriktade dito, sker i en seminariserie särskilt inriktad mot EDU:s adjungerade adjunkter, adjunkter och lokala lärarutbildare. Syftet är att knyta pågående utbildningsvetenskaplig forskning till den dagliga verksamheten på EDU samt i förskolor, skolor och kommuner. Seminariet ges månatligt och gästas av forskare från EDU och andra institutioner vid Uppsala universitet samt andra lärosäten. Ämnen som har behandlats är hanteringen och kommunikationen av didaktikens grundfrågor med professorn i didaktik, Jonas Almqvist; styrning av utbildning och relationen mellan olika aktörer inom utbildningssystemet, med forskaren i pedagogik Stina Hallsén; den sociala rekryteringen av förskollärestudenter och förskollärare, med forskaren i utbildningssociologi Emil Bertilsson; skolans kunskapsyn, med professorn i nationalekonomi Magnus Henreksson samt lärarstödsprogrammet *Naturvetenskap och teknik för alla* med Erik Melander, professor i nationalekonomi.

Styrkor och svagheter

Det är – som ovan påpekats – en ständig utmaning att hitta balansen mellan utbildningens vetenskapliga och professionsnära inslag. Under flera år har EDU lagt ned mycket kraft på att också forskande personal – från professorer till doktorander – ska utgöra centrala inslag i undervisningen, från kursplanering till föreläsningar och seminarier. Det gör kurserna dynamiska och hela tiden konstruktivt föränderliga utifrån aktuell ny forskning. Det är också viktigt att förskollärestudenterna får träffa forskare för att inspireras till att det i framtiden finns en potentiell forskarbana inom detta område, som kanske kan kombineras med förskollärollen. Det är idag inte helt lätt att rekrytera doktorander från förskollärestudenter beroende på att programmet i mindre grad har varit forskningsorienterat, inte bara vid Uppsala universitet, utan vid de flesta av landets förskollärestudenter. Vad vi ännu mer kan utveckla när det gäller forskningsanknytning, är te x att tydligare koppla studenternas självständiga arbeten till pågående forskningsprojekt.

Med hjälp av framförallt adjungerade adjunkter knyts kursinnehållet till vad som just nu är aktuellt i förskolans praktiska vardag, vilket är en framgångsfaktor för en lyckad professionsanknytning av förskollärestudenter. Med hjälp av de särskilda forskningsseminarierna riktade mot adjungerade adjunkter och adjunkter, eftersträvar vi att dessa odisputerade lärargrupper också ska få en djupare inblick i aktuella forskningsområden med barn i förskoleåldern eller förskolan i fokus. Just att få till denna övergång eller brygga mellan forskning och profession – te x genom de här beskrivna seminarierna eller genom utvidgade partnerskolesamarbeten – är något vi ytterligare kan utveckla och bli bättre på. Vi ser det som mycket viktigt framöver att studenterna – under sin utbildning – oftare får göra delar av sin utbildning i förskolevardagen. Det är, som ovan understrukits, ett viktigt syfte med partnerskolesamarbetet.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

1. visa sådana kunskaper inom det förskolepedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen

Det förskolepedagogiska området omfattar samtliga kurser i förskolläraryrket som inte ingår i den utbildningsvetenskapliga kärnan och VFU-kurserna. I förskolläraryrket kan det förskolepedagogiska innehållet kategoriseras genom att dela upp det i dels ämnesinnehåll som tydligt relaterar till förskolans kunskapsuppdrag enligt LPfö98, dels till ett förskolepedagogiskt innehåll som kan knytas till den utbildningsvetenskapliga forskningen som behandlar förskolan som institution och verksamhet samt den barndomsforskning som bedrivs inom fältet barn och ungdomsvetenskap.

Ämnesinnehåll

I det ämnesinnehåll som relaterar till förskolans konkreta kunskapsuppdrag finns sex kurser placerade på termin två och tre. Termin två inleds med kursen *Estetiskt lärande i förskolan*, 15 hp, som innehåller lika mycket av de tre estetiska uttrycksformerna bild, drama och musik. Syftet med kursen är att utveckla insikter i estetiska läroprocesser i relation till de aktuella uttrycksformerna. En stor del av arbetet på kursen sker i grupp och har en tydlig koppling till förskollärares praktiska arbete, även om det också förekommer individuella uppgifter. Kursen examineras genom såväl aktivt deltagande vid seminarier och presentationer som individuella PM-uppgifter.

De följande kurserna på termin två är *Språk och kommunikation, förskollärare*, 7,5 hp samt *Barnlitteratur och berättande, förskollärare*, 7,5 hp. Syftet med den förstnämnda kursen är att förmedla grundläggande kunskaper om barns tidiga tal-, läs- och skrivutveckling. Även här sker mycket av arbetet i grupp och kursen examineras genom dels en salskrivning, och dels en både muntlig och skriftlig gruppuppgift. Den andra kursen syftar till att ge grundläggande kunskaper om hur skönlitteratur och berättande kan användas i förskolan, varvid studenten efter avslutad kurs bland annat ska kunna göra informerade val av litteratur att använda i förskoleverksamhet och även ha skaffat sig mer praktiska erfarenheter av exempelvis högläsning. Examination sker genom såväl seminarier som individuella uppgifter. Som nämnts ovan, har dessa kurser en tydlig koppling till STOLP-gruppens forskning.

Under den tredje terminen byggs ämnesstudierna på med kursen *Matematik i förskolan* 7,5 hp, *Rörelse och hälsa i förskolan* 7,5 hp samt *Teknik och naturvetenskap i förskolan*, 7,5 hp. Kursernas ordning ger uttryck för den progression som finns inom ämnesstudierna, nämligen att de grundläggande ämnena i förskolan är de estetiska och kreativa samt språket, inklusive barnlitteraturen och berättandet. *Matematik i förskolan* ger grundläggande kunskaper om barns tidiga matematiska utveckling och examineras genom såväl salskrivning som gruppuppgifter. De senare kan handla om grundläggande taluppfattning. Innehållet i denna kurs är tydligt kopplat till forskning vid EDU och Institutionen för psykologi som rör yngre barns taluppfattning. *Rörelse och hälsa i förskolan* betonar betydelsen av rörelse ur ett förskolepedagogiskt perspektiv och tar upp dels barns rörelseutveckling, och dels didaktiska mönster i barns rörelseaktiviteter. Examinationsformerna utgörs exempelvis av skriftlig planering och genomförande av praktiska övningar i idrottshall samt salskrivning. *Teknik och naturvetenskap i förskolan* omfattar teknik och naturvetenskap med relevans för små barns livsvärld. Det kan t ex handla om att studera hur teknik kan levandegöras för yngre barn utifrån arbetsätt på museer och utställningar av olika slag. Examinationsformerna består av hemtentamen samt två examinerande seminarier om hållbar utveckling och ekosystemet. Samtliga kurser i den andra och tredje terminen består av

ämnesstudier, men där det ämnesdidaktiska perspektivet genomsyrar kursinnehållet. Det konkretiseras under mål 4.

Allmänt om förskolan

I förskolläraryrket finns tre kurser inom det förskolepedagogiska området som inte relaterar direkt till förskolans kunskapsuppdrag. Den första av dessa kurser är *Förskolläraroll i utveckling*, 15 hp, som inleder programmet och fungerar som en introduktion till hela förskolefältet. Kursens innehåll kan delas upp i en del om förskolan som institution och dess roll i samhället, samt en del om förskolans samhälls- och kunskapsuppdrag, inklusive förskolans värdegrund. Kursen innehåller även moment om omsorg och lärande, barns lek samt miljöns betydelse för barnens lärande. Mycket av kursens innehåll återkommer fördjupat senare i programmet. Examinationsformerna utgörs av tre individuella uppgifter och en gruppuppgift. Den senare av dessa handlar om läroplansanalys och examineras muntligt.

Den andra kursen inom området är kursen *Yngre barns livsvillkor, aktörskap och socialisation*, 15 hp. Innehållet utgår från det barn- och ungdomsvetenskapliga fältet och behandlar barnens socialisation i och utanför förskolan. Innehållet ger bland annat studenterna kunskaper om skillnaden mellan utvecklingspsykologiskt orienterad och sociologiskt/pedagogiskt orienterad barndomsforskning. Examinering sker på flera sätt: salskrivning, individuell forskningsöversikt samt en grupppresentation, som innebär att göra en film. Som nämnts ovan, har denna kurs en tydlig koppling till CLIP-gruppens forskning.

Den avslutande kursen på området är *Barns välbefinnande i förskolan*, 7,5 hp. Kursen behandlar vilka faktorer som påverkar välbefinnandet i förskolan. Måltidspedagogiken och omsorgsbegreppet är viktiga inslag. Kursen examineras dels genom aktivt deltagande i seminarier och workshops, och dels i en individuell skriftlig uppgift om vad som egentligen är mest centralt för barns välbefinnande i förskolan. Innehållet i kursen har en tydlig koppling till delar av den forskning som bedrivs inom forsknings- och utbildningsmiljöerna Komparativ didaktik och SMED.

Styrkor och svagheter

En styrka med den förskolepedagogiska undervisningen är att den har en tydlig anknytning till forskning, eftersom så många av lärarna också samtidigt är verksamma forskare inom ämnen som är nära kopplade till barn i förskoleåldern eller till förskolan. Det gäller till exempel forskningsgrupper inom matematikdidaktik, språk-, läs- och skrivinlärning, specialpedagogik, social interaktion och kommunikation hos yngre barn samt hållbar utveckling inom förskolan. Det finns dock vissa ämnesområden på förskolläraryrket som vi tydligare önskar knyta till forskning, till exempel rörelse och hälsa samt teknik. Här skulle vi behöva stärka vår forskning. Något annat som kan utvecklas ytterligare, är att examinationernas progression och svårighetsgrad kan bli tydligare. Det handlar bland annat om att successivt under programmets gång mer utmana studenternas abstraktionsförmåga, samtidigt som de praktiska och erfarenhetsprövade inslagen måste fortsätta ha en viktig plats. Vi ska framöver också arbeta mer med att få in moment om aktuella utvecklingsprojekt inom förskolan; förhoppningsvis kan vi utveckla detta ytterligare med hjälp av det tidigare beskrivna partnerskolesamarbetet.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

2. *visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen*

Det pedagogiska programmet vid Uppsala universitet understryker att "[a]ll undervisning vid Uppsala universitet ska vila på vetenskaplig grund, beprövad erfarenhet och välgrundade pedagogiska ställningstaganden". Vidare framhålls att ett "vetenskapligt förhållningssätt och vetenskapliga färdigheter leder till förmågan att självständigt inhämta, värdera och använda ny kunskap".² Detta är avgörande i detta sammanhang då sammanfogandet av den vetenskapliga grunden och den beprövade erfarenheten är ett av fundamenten i organiserandet av undervisning och kurser inom förskolläraryrket.

Vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder i utbildningen

Det kunskapsområde inom den utbildningsvetenskapliga kärnan som behandlar vetenskapsteori och forskningsmetodik finns utlagt på en rad olika kurser i programmet. I den inledande *Förskolläraryrket i utveckling*, 15 hp görs en textanalys av läroplaner och skollag, och i den därefter följande VFU-kursen ingår en observationsuppgift. Under nästa kurs, *Lärande och utveckling* (10 hp), examineras studenterna t ex på att sammanfatta och referera texter. Några exempel på betygskriterier för denna uppgift är att studenten för betyget godkänt ska behandla begrepp tydligt och visa hur de hänger ihop samt använda sig av vetenskapligt korrekta referenser. I *Ledarskap i förskolan*, 10 hp, finns ett konkret metodinslag där studenterna gör en mindre studie med intervju som metod. I *Läroplansteori och didaktik med inriktning mot förskollärare*, 10 hp, ska studenten efter genomgången kurs bl a kunna identifiera och jämföra olika läroplansteoretiska och didaktiska analytiska verktyg och forskningsmetoder; beskriva, jämföra och analysera läroplans- och undervisningstraditioner i förskolan och analysera undervisningssituationer i förskolan utifrån olika didaktiska perspektiv. I denna kurs fördjupas också studenternas kunskaper på att göra intervjuer, inklusive transkribering.

I kursen *Bedömning, utvärdering och politisk styrning med inriktning mot förskolan*, 10 hp, ska studenten efter genomgången kurs bl.a. kunna beskriva, jämföra och problematisera olika former av metoder för dokumentation, bedömning och utvärdering i förskolan samt använda, analysera och värdera statistisk information om förskolan. I kursen *Utbildningens framväxt och villkor med inriktning mot förskollärare*, 10 hp, ska studenten efter genomgången kurs bl a uppvisa en grundläggande förmåga i att analysera beskrivande statistik. Detta moment ingår också som en särskild del i kursens examination.

I *Självständigt arbete för förskolläraryrket*, 15 hp, förfinas det vetenskapliga förhållningssättet och skrivandet. Studenten identifierar och formulerar en vetenskapligt relevant problemställning, diskuterar utifrån ett forskningsläge, har teoretiska ansatser, väljer en lämplig undersökningsmetod samt förhåller sig kritiskt till sina egna och andras forskningsresultat. Centralt är att studenterna utgår ifrån didaktiska perspektiv som har relevans för läraryrket. Här finns således en direkt koppling mellan vetenskapliga perspektiv och beprövad erfarenhet. På denna kurs lär sig också studenterna att opponera på och försvara vetenskapliga arbeten, vilket är centralt för ett fungerande vetenskapligt samtal.

I *Mångfald och lärande i förskolan*, 5 hp, ingår vetenskapsteoretiska perspektiv – särskilt socialkonstruktivistiska och poststrukturalistiska sådana – på lärande som förutsättningar för att beskriva och

² *Pedagogiskt program för Uppsala universitet* (UFV 2015/826, reviderat 2018).

problematiska mångfaldsfrågor i relation till barns lärande i förskolan. Detta examineras genom en salskrivning.

Relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Vad gäller den övriga beprövade erfarenheten – kopplad till den vetenskapliga – så har, som tidigare nämnts, de adjungerade adjunkterna en nyckelroll. De fungerar som en sorts brygga mellan vetenskapliga och praktiska perspektiv i den mening att de på seminarier, föreläsningar och VFU-besök utgår ifrån vardagens didaktiska utmaningar och på det sättet problematiseras förhållandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet. Även om forskningsresultat kan ha en allmängiltighet, innebär inte det att de alltid är tillämpbara för vad som sker i förskoleverksamheten. Så ser t ex vissa adjungerade adjunkters undervisning ut på kurserna *Rörelse och hälsa i förskolan*, 7,5 hp samt *Teknik och naturvetenskap i förskolan*, 7,5 hp. Det ska dock understrykas att den beprövade erfarenheten alltid måste sättas in i ett vetenskapligt sammanhang.

Styrkor och svagheter

Idén med att ha en "strimma" kring området vetenskapsteori och kvalitativa/quantitativa forskningsmetoder är egentligen god och konstruktiv. Om det fungerar bra, introduceras successivt och progressivt vetenskapsteoretiska och forskningsmetodiska grunder på olika kurser för att slutligen ge en stabil bas för att skriva ett självständigt arbete. Vi tycker att vi har lyckats relativt bra med undervisningen inom många av de delar som ingår i en grundläggande vetenskaplig kompetens, medan andra kanske i mindre grad har behandlats. Studenterna har ibland också poängterat att de inte känt sig tillräckligt vetenskapligt förberedda och skolade när de har ställts inför det självständiga arbetet, även om de i regel klarar av att skriva på ett korrekt sätt. De når förvisso goda kunskaper om olika forskningsmetoder, men är svagare i fråga om att värdera relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vi är inte helt nöjda med denna ordning, och har därför valt att framöver – i den reviderade studiegången från hösten 2018 – behandla vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa metoder på en separat kurs, *Vetenskapsteori och metod*, 7,5 hp. Det betyder självfallet inte att sådana inslag helt försvinner från övriga programkurser. Det vetenskapliga förhållningssättet är en bas för all undervisning, och kommer därför att fortsättningsvis att följa med från den första kursen. Det som blir nytt är att de olika delarna i en uppsats eller ett självständigt arbete – med syfte-frågeställningar, forskningsläge, metoddiskussion, teoretisk koppling, empiriskt arbete och resultatpresentation samt avslutande diskussion – behandlas sammanhängande på en och samma kurs. Det betyder förhoppningsvis att våra studenter blir ännu bättre rustade för det avslutande självständiga arbetet.

Vår ambition är att förstärka relationen mellan den vetenskapliga grunden och den beprövade erfarenheten. Under de senaste åren har vi – som ovan nämnts – i högre grad börjat använda oss av erfarna och skickliga förskollärare (adjungerade adjunkter) som just ska ställa den beprövade erfarenheten och aktuella skolvardagen i relation till vetenskap och forskning. Vi har också i runt ett års tid drivit flera forskningssamarbeten – inom det ovan nämnda partnerskolesamarbetet – där forskare från EDU samarbetar med förskollärare. Det är ytterligare ett konkret exempel på hur vi kontinuerligt försöker få ihop vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det innebär emellertid inte enbart nya arbetssätt för oss på förskolläraryrket, utan också för de förskolor och förskollärare som vi samarbetar med.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

3. visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevant forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet

Förskollärarytbildningen ska förbereda de studerande för ett yrkesliv med krav på fortgående professionell och pedagogisk kompetensutveckling. Detta förutsätter att man kan ta tillvara, systematisera och kritiskt reflektera över aktuell forskning och andras erfarenheter. En grundläggande kunskap om vetenskaplig metod och vetenskapsteori är därför nödvändig för att utveckla kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete. I exempelvis det självständiga arbetet ska studenten ha tillägnat sig dessa vetenskapliga kunskaper, färdigheter och förmågor, som är nödvändiga för att kunna bidra till utvecklingen av verksamheten och kunskapsutvecklingen inom förskoleområdet.

Att lära sig att reflektera kring forskning och erfarenheter

Inom akademien så utgör seminariet – i likhet med det självständiga arbetet – ett fundament för utvecklandet av förmågan att vetenskapligt tillvarata, systematisera och reflektera. Under förskollärarytprogramets första termin introduceras studenterna i den akademiska seminariekulturen, där samtalet under ledning av en universitetslektor sker med utgångspunkt i att studenterna har läst angiven kurslitteratur. Som exempel kan seminariet i programets första kurs – *Förskollärarytroll i utveckling*, 15 hp – som behandlar den mångkulturella förskolan, framhållas. Inför detta seminarium läses Johannes Lunneblads bok *Den mångkulturella förskolan – motsägelser och möjligheter* (2013). På seminariet diskuteras begrepp som *mångfald*, *etnicitet*, *kultur* m.fl. som är ytterst komplexa att entydigt definiera. Diskussionen utgår ifrån studenternas olika förståelser och problematiseringar av dels begreppen och dels Lunneblads bok. Seminarieledaren ser till att diskussionen hålls inom de föreskrivna ramarna, samtidigt som klargörande perspektiv ges på de ventilerade frågorna. Det traditionella litteraturseminariet utgör således ett exempel på hur studenterna får erfara och ta ställning till andra studenters uppfattningar och förståelser av det som seminarielitteraturen belyser. Undervisningen i programmet består fortlöpande av olika typer av övningar och redovisningar i grupp och individuellt, som just övar förmågan att ta ställning till olika perspektiv. Den dagliga undervisningens form och upplägg utgör på så vis grunden för att självständigt öva upp den reflekterande och kritiska förmåga som examensmålet ovan efterlyser.

Internationella utbyten

Internationella utbyten utgör också ett viktigt sätt för studenterna att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter. Genom att besöka lärosäten och förskolor/skolor i andra länder, får studenterna nya perspektiv på vad en förskola och förskoleverksamhet innebär i andra kulturer och kontexter än den svenska. Det blir en viktig referensram för att reflektera kring och utveckla den egna förskollärarytrollen.

Relevanta forskningsresultat och beprövad erfarenhet i utbildningen

Kraven på studenterna att kritiskt och självständigt kunna tillvarata forskning och andras erfarenheter, höjs under utbildningens gång. Kurslitteraturen blir allt mer avancerad och antalet vetenskapliga artiklar är fler i exempelvis *Läroplansteori och didaktik med inriktning mot förskollärare*, 10 hp, och i *Bedömning, utvärdering och politisk styrning med inriktning mot förskolan*, 10 hp som ges på avancerad

nivå. Som ett exempel på hur studenten ges möjlighet att öva sin förmåga att kritiskt och självständigt förhålla sig till forskning och olika perspektiv, ingår i den sistnämnda kursen en mer omfattande individuell examinationsuppgift där studenten bl a ska ta ställning till olika former för dokumentation och utvärdering. Ett annat exempel är kursen *Yngre barns livsvillkor, aktörskap och socialisation*, 15 hp, där studenterna sammanställer en forskningsöversikt.

Kunskaperna om yrkesområdet och förskoleverksamheten, tillägnar sig studenterna dels genom de förskolepedagogiska kurserna *Förskolläraroll i utveckling* 15 hp och *Barns välbefinnande i förskolan*, 7,5 hp, och dels i programmets VFU-kurser. På de senare stimuleras studenterna till kritisk reflektion genom att de får sina teoretiska kunskaper om förskolan och förskolläraryrket antingen ifrågasatta eller bekräftade i mötet med förskolans vardag. Det är också inom VFU:n som studenterna måste möta varje enskilt barn som just individ, vilket innebär en prövning och utmaning av det som studenterna tidigare har lärt sig om barns lärande och utveckling.

Styrkor och svagheter

Studenterna får under sin utbildning många möjligheter till att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat. Den viktigaste förutsättningen för att klara av detta är att ha en god vetenskaplig skolning, vilket vi tycker att studenterna – med viss förbättringspotential (se ovan) – får under utbildningen. De främsta tillfällena till kunskaps- och erfarenhetsutbyte erbjuds vid seminarierna, vars syfte är att utmana kunskaper och föreställningar kring aktuellt ämnesområde. Vi ser även VFU:n och dess seminarier, handlednings- och examinationstillfällen, som en viktig arena för reflektion kring egna och andras erfarenheter av förskolläraryrket. Vi eftersträvar att framöver ytterligare öka tillfällena för studenterna att få diskutera och intellektuellt utmanas kring förskolläraryrket – kopplat till egna erfarenheter ställda mot forskningsresultat och beprövad erfarenhet – inom det tidigare beskrivna partnerskolesamarbetet. Vi är också övertygade om att mer undervisningstid på förskolorna – förutom den som finns under VFU:n – ger goda chanser till att detta examensmål i ännu högre grad uppnås hos studenterna.

Avslutningsvis kan även framhållas att de vinster som kommer studenterna till del genom internationella utbyten endast rör en mindre del av studentgruppen. Detta trots att antalet studenter som väljer att läsa en termin utomlands ökat dramatiskt under senaste fem åren. Vi fortsätter därför att med oförminskad intensitet verka för att ytterligare öka antalet utbytesstudenter.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

4. *visa förmåga att tillämpa sådan förskoledidaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det förskolepedagogiska området och inom de ämnesområden som utbildningen avser samt för yrkesutövningen i övrigt*

För att studenterna ska uppnå examensmålet ovan finns det i förskolläraryrket ett antal specifikt ämnesdidaktiska kurser i början av utbildningen, nämligen under termin 2 och 3. Redan under den första terminen får studenterna grunderna i förskolans kunskapsuppdrag. I kursen *Lärande och utveckling med inriktning mot förskolan*, 10 hp, tas emellertid de mer allmäntdidaktiska frågorna upp. Detta skapar goda förutsättningar för studenterna att läsa de två efterkommande terminerna, som helt och hållet präglas av ämneskurser med ämnesdidaktiska perspektiv. En central del i all didaktik och metodik är ett ändamålsenligt användande av digitala lärresurser. Således är detta kunskapsområde också centralt i vår undervisning.

Förskole- och ämnesdidaktik inklusive metodik

I kursen *Estetiskt lärande i förskolan*, 15 hp, ges studenterna möjlighet att pröva på och lära sig olika tekniker i estetiskt skapande. Inom bild kan det exempelvis handla om att skapa i lera, måla med olika typer av färg samt om digital bildframställning. Detta är ämnesstudier som är nödvändiga för att garantera att samtliga studenter har grunderna i de estetiska ämnena och att de därmed ska känna sig tillräckligt säkra inom området för att kunna genomföra estetiska aktiviteter under VFU:n på följande termin. Det ämnesdidaktiska inslaget i bildämnet konkretiseras genom att studenterna ska presentera ett bildprojekt genomförbart i en förskoleverksamhet. Aktiviteten riktas mot en tänkt målgrupp barn i förskolan, 2-3-åringar eller 4-5-åringar. Det innehåller en noggrann beskrivning av material och tekniker. Bildprojektet består av tre bildaktiviteter. Studenterna ska även skapa produkter som konkretiserar vad aktiviteterna utmynnar i. Projektet redovisas såväl muntligt som digitalt. Varje projektpresentation ventileras under redovisningsseminarier. Att låta studenterna pröva och lära sig olika tekniker handlar om förebildlighet. Läraren, dvs en adjunkt med praktisk kunskap i ämnet, undervisar studenterna på det sätt som man förväntas kunna undervisa barnen i förskoleverksamheten på. I de kurslitteraturbaserade examinationsuppgifterna finns däremot mer teoretiskt ämnesdidaktiskt innehåll, som examineras genom skriftliga uppgifter. Den här typen av upplägg skapar förutsättningar för studenterna att arbeta med estetiska aktiviteter under VFU-kurserna, men bidrar även till att det aktuella examensmålet uppnås.

I kursen *Språk och kommunikation, förskollärare*, 7,5 hp, är en av examinationsuppgifterna en didaktisk planering som utgår ifrån kursens mer teoretiska innehåll om barns språkutveckling, som transformeras till en konkret åldersanpassad språkutvecklande aktivitet, presenterad i form av en skriftlig didaktisk planering som även presenteras muntligt. Examination sker också genom salsskrivning. I kursen *Barnlitteratur och berättande, förskollärare*, 7,5 hp framträder metodiken som nämns i examensmålet genom högläsningsovningar och övningar i att fritt berätta en saga. För att uppnå en högre kvalitet i metodiken, får studenterna undervisning och stöd av universitetsadjunkter eller adjungerade adjunkter med specialisering i pedagogiskt drama och muntlig framställning. De ämnesdidaktiska perspektiven tas upp i bilderboks- och barnlitteratursamtal samt i tematiska barnlitteraturanalyser. Dessa metodiska och ämnesdidaktiska inslag säkerställer studenternas kompetens att genomföra litteraturaktiviteter i förskoleverksamheten. Kursens huvudsakliga examinationsuppgift är en hemtentamen.

Följande exempel på ämnesdidaktik och metodik är tagna ur kurser i den tredje terminen. I kursen *Matematik i förskolan*, 7,5 hp, som inleder terminen, formuleras både det metodiska och ämnesdidaktiska explicit i ett av kursmålen: "planera aktiviteter där ämnesinnehållet relateras till förskolas verksamhet och motivera sina val utifrån didaktiska och ämnesmetodiska perspektiv". En av examinationsuppgifterna är en didaktisk planering av hur man kan arbeta med grundläggande taluppfattning med barn 1-3 år eller barn 4-5 år. Uppgiften ska ta avstamp i läroplanen och i relevant kurslitteratur. Den examineras både genom muntlig och skriftlig redovisning, där aktiviteten grundläggande taluppfattning presenteras i detalj utifrån hur man arbetar i barngruppen med hög konkretionsgrad. I kursen ingår även en examinerande litteraturuppgift om matematikundervisning i förskolan genom lek.

I kursen *VFU 2, ämnesstudier, förskollärare*, 7,5 hp, (termin 3) finns två ämnesdidaktiskt relevanta kursmål: "planera, genomföra, dokumentera och utvärdera/undervisning" och "använda digitala lärresurser och estetiska uttrycksformer i den pedagogiska verksamheten". Kursen examineras genom en sammanvägning av VFU-handledarens omdöme samt med en muntlig och skriftlig presentation av ett i förskoleverksamhet genomfört ämnesdidaktiskt projekt/temaarbete. Den muntliga redovisningen av projektet/temaarbetet sker genom en väl förberedd presentation med ett i huvudsak korrekt språk. Studenten tar del av andra studenters redovisningar. Den skriftliga framställningen behandlar samtliga delar av uppgiften och tar stöd av relevant litteratur.

Även i kursen *VFU 3, utbildningsvetenskaplig kärna, förskollärare*, 10 hp (termin 4), lyfts de ämnesdidaktiska kompetenserna fram i kursmålen, där det framkommer att studenten ska "använda digitala lärresurser och estetiska uttrycksformer i den pedagogiska verksamheten samt visa förmåga att utvärdera didaktiska konsekvenser". Det här examineras genom att studenten genomför undervisningsmomentet under observation av närvarande examinator från universitetet. Kursen i sin helhet examineras genom sammanvägning av uppgifter, VFU-handledaromdöme och VFU-besök av universitetslärare, där studentens specifika ämnesdidaktiska förmågor bedöms i en undervisningssituation i barngrupp.

Det sista exemplet på hur förskolläraryrket svarar mot examensmålet, är kursen *Ämnesdidaktik i förskolan med valbar fördjupning*, 10 hp, som avslutar termin 6. Kursens moment bygger på att studenterna väljer ett ämne de studerat tidigare under termin 2-3 och fördjupar sina kunskaper med att göra en kunskapsöversikt. Görs kunskapsöversikten inom exempelvis matematikområdet, ska studenten ta avstamp i innehållet i kursen *Matematik i förskolan*, 7,5 hp, och fördjupa sina kunskaper ytterligare. Den teoretiska ämnesdidaktiska fördjupningen examineras genom en skriftlig kunskapsöversikt. Studenterna ska i ett följande steg genomföra ett undervisningsmoment inom det valda ämnesområdet med barn (det är inte VFU, men studenterna har tillgång till förskoleverksamheter eller till en barngrupp utanför förskolan). I kursen ingår även ett obligatoriskt "stimulated recall"-upplägg, som bygger på videoinspelning där studenten kritiskt granskar sin metodik och sitt didaktiska upplägg i barngrupp.

Digitalisering

Arbetet med digitalisering i förskolläraryrket leds av två adjunkter med inriktning mot digitalisering, vars huvuduppgifter dels är att stödja förskollärarkollegiets lärare, och dels att undervisa förskollärestudenter. De ska också säkerställa progressionen i utbildningen.

De digitala inslagen inleds under termin 1 med att studenterna skapar webbsidor som därefter genom hela utbildningen fungerar som studenternas individuella digitala presentationsytor. På dessa dokumenteras och presenteras olika typer av texter och bilder. I kursen *Matematik i förskolan*, 7,5 hp, behandlas hur matematik-appar som en digital lärresurs kan användas. I kursen *Läroplansteori och didaktik*, 10 hp, skapas en fiktiv webbsida för en förskola. I kursen *Barns språk och interaktion*, 5 hp, finns barnens digitala literacy och användande av digitala resurser med som ett teoretiskt och forskningsförankrat inslag. Under utbildningen förekommer vidare – i kurserna *Ämnesdidaktik i förskolan med valbar fördjupning*, 10 hp, samt VFU 2 och 4 – olika digitala redovisningsformer, exempelvis filmskapande och digital dokumentation av barnaktiviteter. Tack vare utbildningens digitaliseringsinslag, säkerställs den digitala kompetens en förskollärare behöver, framförallt gällande hur digitala verktyg används för att främja lärandet.

Styrkor och svagheter

Utmärkande för de förskole- och ämnesdidaktiska samt metodiska inslagen på utbildningen, är att de har en tydlig koppling till förskollärares yrkespraktik i en lång rad av kurser, vilket vi ser som en styrka. Även om undervisningen grundas i teoretiska didaktiska resonemang, kopplas den kontinuerligt till förskolans vardagliga pedagogiska utmaningar. Förutsättningen för detta är vår strävan mot en bra balans mellan didaktik och metodik. Den mest ändamålsenliga balansen mellan didaktik och metodik tycker vi uppnås för de studenter som är involverade inom partnerskolesamarbetet, som vi successivt vill öppna upp för fler studenter. Detta är således ett fält vi vill utveckla ytterligare.

Vi ser som bekant kunskaper inom IKT- och digitalt lärande som en central del i den didaktiska och metodiska kompetensen. Vi anser också att vi har kommit ganska långt inom detta område, inte minst utifrån att Skolverket nyligen har lämnat ett nytt förslag på en läroplan för förskolan där digitaliseringen särskilt betonas.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

5. *visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje barns lärande och utveckling*

För att kunna infria detta examensmål krävs kompetenser av olika slag. En är kännedom om relevanta didaktiska verktyg för att kunna göra bra verksamhetsplanering. En annan är innehavande av goda metodiska och ledarskapsmässiga förutsättningar för att kunna genomföra pedagogiska aktiviteter. En tredje är behärskande av lämpliga utvärderingsredskap för att kunna bedöma huruvida verksamheten fungerar utifrån de didaktiska verktygen och metodiska målsättningarna. Vi menar att vi på vår utbildning ger studenterna goda förutsättningar för att införliva de nödvändiga kompetenserna inom detta område.

Den didaktiska planeringen

Redan under den första terminen, på kursen *Förskolläraroll i utveckling*, 15 hp, möter och problematiserar förskollärostudenterna undervisningsbegreppet, vilket ger en nödvändig bas för att därefter mer konkret planera lärande i förskolan. På samtliga ämnesdidaktiskt inriktade kurser i termin 2 och 3 gör studenterna didaktiska planeringar och undervisningsexempel. I kursen *Språk och kommunikation, förskolan*, 7,5 hp, genomförs en didaktisk planering i grupp. Syftet är att – utifrån givna teman som "Tidig språkutveckling", "Samtal, genrer och språkutveckling" och "Barns tidiga läs- och skrivutveckling" – tillägna sig kunskaper i att transformera teoretiska kunskaper till ett konkret undervisningsinnehåll. Uppgiften redovisas både muntligt och skriftligt. Även i kursen *Matematik i förskolan*, 7,5 hp ska studenterna planera ett undervisningsmoment, men här utifrån temat barns tidiga taluppfattning. På kursen *Teknik och naturvetenskap i förskolan*, 7,5 hp, får studenterna lära sig om hur olika didaktiska val – i konkreta undervisningssituationer – får konsekvenser för barns lärande om hållbar utveckling.

Genomförande och utvärdering

I kursen *Ledarskap i förskolan*, 10 hp, får studenterna lära sig grunderna för att på ett bra sätt leda pedagogisk verksamhet i förskolan. Exempelvis läggs fokus på sociala relationer, grupprocesser, grupp-utveckling och arbetslagsarbete. Vidare tränas studenterna – utifrån olika teorier kring ledarskap, sociala relationer och konflikter – i att kunna se världen även med barnets ögon. Dessutom får studenterna en förståelse för vikten av goda relationer med kolleger, barn och föräldrar.

De didaktiska planeringarna ligger till grund för att studenterna under VFU 2, 3 och 4 självständigt, men i samråd med VFU-handledaren, ska planera aktiviteter samt genomföra och utvärdera dessa. I den tredje VFU-kursen finns två kursmål som är relevanta för att säkerställa att studenterna uppnår examensmålet: "självständigt planera, genomföra, dokumentera och utvärdera undervisning" och "använda digitala lärresurser och estetiska uttrycksformer i den pedagogiska verksamheten samt visa förmåga att utvärdera didaktiska konsekvenser". Inför VFU-besöket får den besökande universitetsläraren tillgång till studentens didaktiska planering. Under VFU-besöket genomför studenten sin undervisning/aktivitet och i det efterföljande trepartssamtalet mellan student, VFU-handledare och besökande universitetslärare, förväntas studenten reflektera dels över hur den planerade aktiviteten föll ut i den reella verksamheten och dels kring vilka alternativa upplägg och potentiella utvecklingsmöjligheter som skulle kunna vara relevanta.

På kursen *Bedömning, utvärdering och politisk styrning med inriktning mot förskolan*, 10 hp, problematiseras olika teorier kring utvärdering av undervisning och de konsekvenser teorivalet medför. Studenterna får även reflektera kring dilemmat om att – i utvärdering av undervisning – både utgå ifrån barnens intressen och läroplanens föreskrifter.

Som ett sista exempel på hur studenterna kan uppnå examensmålet, kan kursen *Ämnesdidaktik i förskolan med valbar fördjupning, 10 hp*, (termin 6) framhållas. Här fördjupas först de teoretiska och ämnesdidaktiska kunskaperna. Därefter planeras och genomförs en aktivitet, inom den valda fördjupningen. Aktiviteten utvärderas med hjälp av videoobservation och sk 'stimulated recall' upplägg, där studenten kommenterar sitt eget agerande i barngrupp.

Styrkor och svagheter

På utbildningen ges rikligt med möjligheter – såväl individuellt som i grupp – för att studenterna ska kunna tillgodogöra sig kompetens att planera, utvärdera och genomföra undervisning. Det är en särskild styrka att dessa moment finns i kurser av många olika slag, både inom ämnesorienterade – främst svenska och matematik – och utbildningsorienterade sådana – t ex ledarskap och VFU. Vi önskar i framtiden utveckla detta ytterligare. Det främsta sättet det kan göras på är inom dels VFU-kurserna, och dels det tidigare redovisade partnerskolesamarbetet, som till stora delar handlar om att ge studenterna fler möjligheter att under studietiden också vara verksamma i förskolan.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt i examensordningen.

Mål

6. *visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhällsliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling*

Övergripande samhällsfrågor som demokrati, värdegrund, mänskliga rättigheter, jämställdhet och hållbar utveckling genomsyrar såväl förskolläro-utbildningens som förskolans styrdokument. Dessa utgångspunkter ska således känneteckna hela verksamheten. Därför utgör inte övergripande samhällsliga och etiska aspekter en enskild kurs, utan ingår i ett flertal kurser.

Samhällsliga och etiska aspekter på förskolan

Grundförutsättningen för att kunna göra bedömningar utifrån samhällsliga aspekter ges genom kursen *Utbildningens framväxt och villkor med inriktning mot förskollärare*, 10 hp, där utbildningssystemets framväxt behandlas. Här ingår även hur social klass, kön och etnicitet påverkar möjligheter att få tillträde till utbildning i ett historiskt perspektiv. Utifrån en nutida kontext, diskuteras vidare hur dagens samhällsstrukturer påverkar val och möjligheter kring utbildning.

De etiska värdegrundsfrågorna behandlas redan initialt i programmet. Kursen *Förskolläroroll i utveckling*, 15 hp, behandlar förskolans demokratiuppdrag och innehåller seminarier som behandlar etik i förskolan. Ett seminarium benämns "Ett etiskt förhållningssätt", vilket behandlar etiska frågor i det pedagogiska vardagsarbetet. Det handlar bland annat hur det etiska perspektivet ska genomsyra hela förskoleverksamheten. Tonvikten ligger på levandegörandet av det etiska perspektivet i mötet med såväl barn som föräldrar. I programmets senare del och framförallt i kursen *Bedömning, utvärdering och politisk styrning* 10, hp, (avancerad nivå) finns en föreläsning och ett efterföljande seminarium där etiska aspekter av dokumentation i förskolan behandlas. Innehållet i föreläsningen och diskussionerna under det efterföljande seminariet behandlar delvis dilemman och problem som uppstår i samband med dokumentation i förskolan.

Frågor som anknyter till konventionerna om mänskliga rättigheter och barnens rättigheter enligt barnkonventionen kommer till uttryck i kursmålen i kursen *Ledarskap i förskolan*, 10 hp. Efter avslutad kurs ska studenten kunna: "redogöra för och problematisera begrepp och teorier om diskriminering och kränkande behandling", "visa kännedom om det pedagogiska ledarskapets betydelse för att motverka diskriminering och kränkande behandling" och "redogöra för förskolans värdegrund utifrån lagstiftning och styrdokument". Kursen examineras dels genom pedagogiskt drama, dels genom en mindre intervjustudie och en tidsbegränsad hemtentamen.

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling består som bekant av de tre dimensionerna: social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet. Utöver ovan nämnda kurs - *Utbildningens framväxt och villkor med inriktning mot förskollärare*, 10 hp – som bland annat behandlar frågor rörande skolsegregation, finns det ytterligare två kurser i förskolläroprogrammet relevanta utifrån det sociala hållbarhetsperspektivet. Dessa är *Mångfald och lärande i förskolan*, 5 hp samt programmets avslutande kurs *Barns välbefinnande i förskolan*, 7,5 hp. I kursen *Mångfald och lärande i förskolan*, 5 hp, möter studenten ett kursinnehåll som handlar om att ge en grund för att kunna göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhällsliga och etiska

aspekter samt hållbar utveckling. Den här färdigheten kan delvis uppnås genom att studenterna får teoretiska kunskaper om maktstrukturer i såväl samhället såväl som i förskolans verksamhet.

Hållbar utveckling finns också i flera kurser. I kursen *Matematik i förskolan*, 7,5 hp, relateras ett kursmål uttryckligen till just detta. Här ska studenterna bland annat redogöra för samband mellan matematik och hållbar utveckling. I kursen *Teknik och naturvetenskap i förskolan*, 7,5 hp, finns kursmålet: "redogöra för relationer mellan teknik och naturvetenskap, hållbar utveckling, genus och etnicitet i förskolan". Hållbar utveckling examineras genom ett litteraturseminarium, där studenterna utifrån litteraturen ska ha förberett individuella diskussionsfrågor.

Omsorgsbegreppet och barnens välbefinnande kan kopplas samman med barnets rättigheter och social hållbarhet. Hela kursen *Barns välbefinnande i förskolan*, 7,5 hp, kretsar kring omsorg och välbefinnande, där studenterna examineras i en workshop om mat och måltidspedagogik samt i ett examinerande seminarium om krishantering i förskolan.

Styrkor och svagheter

Hur samhället påverkar förskolan är fortfarande ett tämligen underbeforskat område, vilket försvårar undervisningen om sådana aspekter inom förskolläroprogrammet. Förhoppningsvis kan pågående forskning vid EDU leda till ny kunskap om hur dagens samhällsstrukturer påverkar val och möjligheter i relation till förskolan. Vi hoppas att resultaten i denna forskning avsevärt kan stärka vår undervisning kring hur samhällsstrukturer och dess förändring påverkar förskolan.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

Redogör också för hur det säkerställs att studenterna uppnår examensordningens mål när det gäller jämställdhet.

visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten

I det tidigare hänvisade pedagogiska programmet för Uppsala universitet, framhålls att jämställdhet – i likhet med lika villkor, normkritik, interkulturell kompetens och internationalisering samt hållbar utveckling – ska prägla verksamheten. Detta gäller givetvis också forskolläraryrket där jämställdhetsperspektivet spelar en viktig roll i flera kurser.

Beaktande av jämställdhetsperspektiv

Jämställdhetsperspektivet beaktas också övergripande i verksamheten på olika sätt. Det kan t ex handla om rekryteringsfrågor, kursbemannning, kursplaner och kurslitteratur. I utlysningar av tjänster framhålls regelmässigt betydelsen av en jämn könsfördelning. EDU har en jämställdhetsplan som behandlar dessa frågor gentemot såväl personal som studenter. Utöver att ett likavillkorsperspektiv ska vara integrerat i undervisningens utformning, framhålls även lika lön för lika arbete, jämn befattningsfördelning mellan män och kvinnor, likvärdiga möjligheter till kompetensutveckling samt möjlighet att förena arbete (personal) och studier (studenter) med ansvar för hem och barn. Den sistnämnda punkten kan t ex handla om schemaläggning av undervisning.

Kommunicerande och förankrande av jämställdhetsperspektiv

I forskolläraryrket finns kursmål och aktiviteter kring jämställdhet i ett flertal kurser. I kursen *Lärande och utveckling med inriktning mot förskolan*, 10 hp, framhålls kön tillsammans med etnicitet och social klass, som viktiga förutsättningar och villkor för lärande. Likaledes ges studenterna – i kursen *Utbildningens framväxt och villkor med inriktning mot forskollärare*, 10 hp, insikter i sociala, könsrelaterade och etniska skillnaders strukturella betydelse för utbildning. Exempelvis fokuseras det på hur kön påverkar skol- och utbildningsval och hur detta i ett både historiskt och nutida perspektiv tagit sig uttryck. På kursen *Yngre barns livsvillkor, aktörskap och socialisation*, 15 hp finns det även möjlighet att fördjupa sig i ett genusperspektiv i samband med den examinationsuppgift som involverar skrivandet av en forskningsöversikt. Dessa kurser ger en vetenskaplig bas för att kunna förstå de strukturer och förutsättningar som ett jämställdhetsperspektiv ställs mot.

Vad gäller kompetenser för att mer konkret kommunicera och förankra jämställdhet i undervisningen kan följande kurser framhållas. På kursen *Matematik i förskolan*, 7,5 hp, reflekterar studenter över jämlikhet och jämställdhet, och vad kön kan ha för betydelse för lärandet i matematik. Även frågor gällande kön och elevers ursprung, i relation till lärandet i matematik, behandlas. Liknande inslag förekommer även inom kursen *Rörelse och hälsa i förskolan*, 7,5 hp och *Teknik och naturvetenskap i förskolan*, 7,5 hp, där exempelvis den förstnämnda kursen fokuserar på hälsa, motorisk lek och motoriskt lärande problematiseras utifrån bland annat ett genusperspektiv.

Jämställdhet behandlas även ingående i kursen *Mångfald och lärande i förskolan*, 7,5 hp. Här förväntas studenterna beskriva och problematisera begrepp som mångfald, kön, etnicitet och intersektionalitet kopplat till undervisning. Ett seminarium fokuseras på att dels teoretiskt förstå kön och genus, och dels på att undersöka olika ingångar i genusmedveten pedagogik. Yvonne Hirdmans teoribildning om genusystem har dessförinnan vid ett annat seminarium tagits upp som ett exempel på en förklaringsmodell för hur kön kan struktureras i förskolan och i samhället. I kursen ingår även att lära sig att arbeta normkritiskt och inkluderande i förskolemiljön.

I den fjärde VFU-kursen som ges sista terminen, examineras studentens förmåga att skapa stimulerande lärmiljöer. Centralt här är att – utifrån ett mångfalds- och jämlikhetsperspektiv – leda undervisningen utifrån den aktuella undervisningsgruppens behov och förutsättningar.

Styrkor och svagheter

En styrka är att jämställdhetsperspektivet är med på många av programmets kurser, men också som en viktig utgångspunkt i den övergripande verksamheten. Institutionsledningen har också blivit mer medveten, vid kursbemanningen, av ett jämställdhetsperspektiv. Eftersom EDU har en övervägande del av lärare och forskare som är kvinnor, är det emellertid svårt att få till en lärarbesättning på kurserna som är helt jämställd. Här arbetar vi medvetet med också försöka rekrytera fler manliga lärare och forskare. Studentgruppen är också ojämnt fördelad på förskolläraryrket, med avsevärt fler kvinnliga än manliga studenter, vilket vi försöker förändra genom att göra programmet mer intressant för män. Det sker bland annat på gymnasieutbud och liknande arrangemang där Uppsala universitets utbildningsutbud presenteras.

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till relevanta intressenter

Lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid.

EDU följer systematiskt, på olika sätt, upp utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination. Det sker bland annat genom kursvärderingar, fakultetens granskningar och omfattande externa skärskådningar. Allt detta utgör viktiga utgångspunkter i det kontinuerliga kvalitetsarbetet.

Kursvärderingar

Efter varje kurs fyller studenterna i individuella kursutvärderingar. De frågor som studenterna besvarar är standardiserade – d v s jämförbara mellan olika kurser – och handlar bland annat om studenternas synpunkter på undervisningsformer, lärare och examinationsformer. Dessa kursvärderingar sammanställs till kursrapporter. Alla kursvärderingar schemaläggs numera för att öka svarsfrekvensen, som på många kurser har varit alldeles för låg. Numera avsätts särskilt tid för studenterna – vid det sista gemensamma kurstillfället – att fylla i kursvärderingarna. När kursledarna sedan inleder nästa kurstillfälle ska de presentera föregående kurstillfälles kursrapport varvid de övergripande synpunkterna från föregående termin tas upp och eventuella förändringar i kursen med anledning av dessa lyfts fram. Även i fall där kritiska kommentarer inte lett till förändringar tas det upp och förklaras då särskilt av kursledaren. Det kan exempelvis gälla i de fall då studenterna skulle vilja se förändringar i litteraturlistor, men vilket inte kan ske på grund av det inte finns annan litteratur som kan ersätta den befintliga. Alla programmets kursutvärderingar sammanställs efter varje termin av kursadministratörer och analyseras därefter av studierektorer och prefekter. Vad gäller kurser som fungerar mindre bra, vidtas nödvändiga förändringsåtgärder. Kursansvarig studierektor går också igenom studenternas kursvärderingar med respektive kursledare samt med förskollärarkollegiet.

Utöver arbetet med kursvärderingar säkerställer också kursledaren – under ledning av studierektorn – att kursmålen, studiehandledningarna och betygskriterierna är tydligt kommunicerade till studenterna och övriga inblandade lärare. Även det sker också vanligtvis vid kursintroduktionen. Detta arbete följer den särskilda policy – Rättssäker examination vid EDU – som varit i kraft sedan 2016.

Fakultetens granskningar

Utbildningen följs även regelbundet upp genom tematiska utredningar och kvalitetsatsningar (exv utlysningar av kvalitetsmedel) initierade av Programkommittén för lärarprogrammen, som leds av prodekanen vid Fakulteten för utbildningsvetenskaper. Dess huvuduppgift är att tillse att lärarutbildningarna följer examensordningen (Högskoleförordningen) samt att särskilt bevaka progression i innehåll, vetenskaplighet och professionsutveckling samt de ämnesdidaktiska inslagen i lärarutbildningen. Programkommitténs utvärderingsarbete sammanställs i rapporter och seminarier av olika slag. Ett viktigt tema har handlat om att utveckla ett nytt bedömningsmaterial samt en ny metod för att examinera verksamhetsförlagd utbildning. Det viktigaste resultatet av detta arbete blev utarbetandet av en digital bedömningsblankett som förtydligar kursmålen och ger bättre förutsättningar för att "fånga upp" problem på VFU:n i god tid.

Andra utredningar och satsningar har fokuserat på vetenskapligt skrivande och vetenskapliga perspektiv/metoder. Det resulterade i att kursansvariga lärare och ansvariga studierektorer förtydligat

progressionen i utbildningen. Temat om hur studenter och handledare upplever den verksamhetsförlagda delen av utbildningen, återkopplades på dialogmöten mellan VFU-kursansvariga vid Uppsala universitet och kommunala samordnare. Andra områden som särskilt belysts är lärarkompetensen och undervisningstätheten samt samverkan inom och mellan den utbildningsvetenskapliga kärnan och den verksamhetsförlagda utbildningen. Detta har bland annat resulterat i en förstärkning av undervisningsresurserna på vissa kurser, vilket möjliggjort mindre undervisningsgrupper.

Extern utvärdering av den utbildningsvetenskapliga kärnan

Runt vart sjätte år har EDU som ambition att göra en omfattande extern utvärdering av alla kurser på den utbildningsvetenskapliga kärnan, exklusive VFU:n (som utvärderas särskilt av Programkommittén för lärarprogrammen). Denna externa granskning utgör en mycket viktig del i EDU:s kontinuerliga utvecklingsarbete och används regelbundet i det vardagliga kvalitetsförbättringsarbetet. Syftet är att – utifrån examensmålen för lärarprogrammet och Uppsala universitets pedagogiska program – kvalitetsgranska innehållet i utbildningarna med såväl styrdokument som konkret undervisning som utgångspunkter. I granskningen ingår således programstrukturer och kursordning, formulerandet av kursplaner och kursmål, kursstrukturer och kursupplägg, studiehandledningar, examinationsuppgifter samt internationella inslag. Förutom dokumentstudier, ägnas en stor del av utvärderingen åt besök i undervisningen (seminarier och föreläsningar) samt åt student- och lärarintervjuer.

Den senaste externa utvärderingen gjordes under 2015–2016 av professor emeritus Sven-Erik Hansén och lektor Tom Wikman från Åbo akademi i Vasa. Många av utredningens resultat har blivit särskilt prioriterade utvecklingsområden i verksamheten, vilka också lyfts fram i denna självvärdering. Det handlar bland annat om att forskningsinslagen behövde stärkas i lärarutbildningen; progressionen mellan lärandemålen inom lärarprogrammen förtydligas samt om att kunskapsområdet vetenskapsteori och forskningsmetodik behövde förstärkas. Hansén och Wikman efterlyste vidare också en tydligare koherens mellan undervisningsinnehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan, den verksamhetsförlagda utbildningen och ämnesstudierna/ämnesdidaktiken. Därtill borde lärarna vid lärarutbildningen bli bättre på att ge studenterna konstruktiv och formativ feedback. De adjungerade adjunkternas arbetsuppgifter skulle även kopplas ännu mer till professionsnära inslag, samtidigt som undervisningen kring lärandeteorier kunde varieras mer med fler internationella perspektiv. Det ska också, avslutningsvis, påpekas att Hansén och Wikman tyckte att mycket fungerade väldigt bra i undervisningen på den utbildningsvetenskapliga kärnan. De lyfte särskilt fram engagemanget hos lärarna samt den höga kvaliteten på många föreläsningar och seminarier.

Starka och svaga sidor

EDU har under de senaste åren avsevärt förbättrat det strategiska och systematiska arbetet med att följa upp innehåll, utformning, genomförande och examination av utbildningen. Vi vill särskilt lyfta fram vårt strukturerade arbete med kursvärderingarna och uppbyggandet av regelbundet återkommande externa granskningar som förväntas vara en utgångspunkt i det kontinuerliga utvecklingsarbetet av undervisningen. Vi har också – under de senaste åren – gett våra lärare bättre möjligheter att diskutera den här typen av utvecklingsfrågor inom förskollärarkollegiets ram. Vad vi ytterligare kan förbättra är framförallt studenternas svarsfrekvens på kursvärderingarna samt att verkligen säkerställa att återkoppling alltid ges till studenterna vid samtliga kursintroduktioner. Vi har diskuterat detta mycket med studentrepresentanter på olika nivåer och hoppas att vi nu börjar närma oss kursvärderingssätt som ska göra att så många studenter som möjligt också genomför kursvärderingarna.

Studentperspektiv

Bedömningsgrund:

Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Studenterna är – förutom att de ingår i beredande och beslutande organ som Fakultetsnämnden för utbildningsvetenskaper, Programkommittén för lärarprogrammen och EDU:s institutionsstyrelse – involverade i att utveckla såväl utbildningens innehåll som genomförande. Här vill vi särskilt lyfta fram de tidigare omnämnda kursvärderingarna, de externa granskningarna, de regelbundna kvalitetsmötena mellan prefekt och studentrepresentanter, lärarcaféer samt studenttorg och studentcoacher.

Studentsamverkan på olika sätt

Som framgår av föregående avsnitt genomför och sammanställer EDU kontinuerligt kursvärderingar i förskolläraryrket och de följs upp genom att de sammanställs till kursrapporter som återkopplas till studenterna vid kursstart nästkommande termin. Dessa kursvärderingar – som alltså utgår ifrån studenternas synpunkter på undervisningen – utgör en viktig del i vårt kontinuerliga kvalitetsarbete.

En av delstudierna i den ovan nämnda externa utvärderingen, genomförd av Sven-Erik Hansén och Tom Wikman, innehöll också ett avsnitt om förskolläraryrket studenternas synpunkter på utbildningen. Studenterna besvarade frågor om lärarnas förmåga att förmedla kunskap, ge återkoppling, inspirera studenterna, examinationsformer, utbildningens relevans, arbetsformer, kravnivåer samt om utbildningens rykte och status. Svarefrekvensen var hög – om man exempelvis jämför med liknande enkätundersökningar riktade mot lärarstudenter – med drygt 61 % av alla studenter på Uppsala universitets förskolläraryrket.

De mer övergripande resultat som kom fram i enkätstudien, var att förskolläraryrket studenterna generellt är mycket nöjda med sin utbildning, men att det finns vissa områden med förbättringspotential. De tyckte exempelvis att de fick för lite skriftlig feedback på inlämningsuppgifter; att IKT-undervisningen kunde stärkas ännu mer; att områdena specialpedagogik och ledarskap kunde få ännu mer plats i utbildningen. Allmänt efterlystes mer praktiska inslag – d v s kopplade till förskoleverksamheten – i kurserna. Hanséns och Wikmans utredning är – som tidigare har påpekats – ett viktigt underlag för EDU:s kontinuerliga utvecklingsarbete. Som också framgån i denna självvärdering har flera av de områdena som studenterna önskade utveckla, blivit föremål för särskilt prioriterade satsningar av institutionsledningen. Det kan således tveklöst konstateras att studenterna vid EDU har en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande. Det ska också understrykas att studentrepresentanter medverkade i formulerandet av enkätfrågorna.

Vad gäller den kontinuerliga kontakten mellan studenter och institutionsledning träffar prefekten vid EDU – ibland tillsammans med någon studierektor – styrelsen i sektion LÄRA, d v s den del av Uppsala studentkår som representerar lärarstudenterna, tre gånger per termin för att dryfta aktuella studerandefrågor. De ämnen som har diskuterats är bland annat närvaron på och utformningen av seminarier, mångfaldsinslag i utbildningen, internationalisering genom att öka antalet utbyten samt internationella lärare och internationella ämnen på kurserna i Uppsala, samt kursstrukturen på förskolläraryrket programmet. En viktig fråga vid dessa möten har för övrigt varit utformandet av de kursvärderingar som används vid EDU. Här har lärarstudenterna haft stort inflytande på utvärderingarnas slutliga utformning. Prefekten vid EDU träffar också fyra gånger per termin Uppsala studentkårs studiebevakare vid lärarutbildningarna. På dessa möten dryftas framförallt sociala frågor för lärarstudenterna och ibland enskilda studentärenden.

Bland övrig studentsamverkan kan nämnas det Lärarcafé som anordnas av LÄRA i samverkan med enheten Forum för samverkan vid Fakulteten för utbildningsvetenskaper. Detta är en mötesplats där lärarstudenter regelbundet kan träffa yrkesverksamma lärare. Syftet är att tillsammans ta del av forskning inom skolområdet och knyta kontakter. Studenterna väljer teman till varje träff och ofta handlar

det om ämnen som studenterna efterlyser mer av på förskolläraryrket. Under våren 2017 har det hållits tre lärarcaf er. Ett exempel är att professor Mattias Gardell (jämförande religionsvetenskap) har pratat kring temat främlingsfientlighet utifrån sin bok *Den ensamme terroristen*. Ett annat projekt som utvecklats av Sektion LÄRA  r "Skugga en l rarestudent". Detta projekt har dock tagits över av EDU från och med vt 2018.

För att ytterligare stödja l rarestudenterna i sina studier, har EDU sedan hösten 2017 organiserat en särskild studentsamverkan – "EDU Studentcoach". Flera studenter har anställts som amanuenser (max 20 % anställning) för att ge andra studenter ett extra stöd under den första terminen på förskolläraryrket. Studentcoacherna arrangerar flera seminarier per termin som behandlar bland annat studieteknik och hur man "avkodar" universitetsstudier. Dessa seminarier har varit mycket välbesökta. Jämte "EDU-studentcoach", finns "EDU studenttorg" bemannat med sex amanuenser. Här ges bland annat extra stöd till f rskoll rarestudenterna vid terminsstart. Det kan exempelvis handla om att ge rätt information om vart man kan vända sig med frågor om kurser eller studiestöd samt om att tolka web-baserade kurssidor och studiehandledningar. Studenttorget ger även möjligheter för gymnasieelever – som är intresserade av läraryrket – att "skugga" en l rarestudent. Genom amanuenserna vill vi  ka studentst det för att ge studenterna bästa möjligen förutsättningar att stanna kvar på utbildningen. Vi behöver så mycket som möjligt undvika studentavhopp som är kopplade studenternas osäkerhet och rädsla inför universitetsstudier.

Dessutom avsätter fakultetsnämnden medel i sin verksamhetsplan för att stödja LÄRA finansiellt när det gäller anordnade av examensceremoni och föreläsningsverksamhet.

Starka och svaga sidor

Institutionsledningen vid EDU har under flera  r lagt ned mycket arbete på att involvera studenterna i kvalitets- och utvecklingsarbete av olika slag. Relationen till såväl LÄRA som Uppsala studentk rsstudiebevakare är mycket god och det finns alltid möjlighet för studentrepresentanterna att få träffa antingen prefekt eller studierektor för att diskutera angelägna student- och utbildningsfrågor. LÄRA:s ordförande och styrelse, samt studiebevakaren, g r också ett utmärkt jobb för att befästa detta samarbete. Något som kan utvecklas ytterligare – vilket har påpekats tidigare –  r att ännu fler studenter kunde engagera sig i angelägna utbildningsfrågor, för att på det sättet inta en aktivare roll i utvecklingen av utbildningens inneh ll och genomförande.

Arbetsliv och samverkan

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

Eftersom lärarutbildningen utgör en professionsutbildning, är det högst väsentligt att dess utformning, innehåll och genomförande har en tydlig koppling till arbetslivet, vilket i det här fallet är förskolans värld. Det kan åstadkommas på flera sätt. Vi har dels fokuserat på att ha en tydlig professionsförankring i utbildningen genom de adjungerade adjunkterna och partnerskolorna, och dels på att successivt stärka annan samverkan med kommuner och andra förskolehuvudmän genom en växande uppdragsutbildning, utvecklad VFU-koordination och andra gemensamma projekt som kanaliseras via en särskild enhet – *Forum för samverkan* – vid Fakulteten för utbildningsvetenskaper.

Utvecklande samverkan med arbetslivet i fokus

Vi har tidigare i denna självvärdering lyft fram vår satsning på de adjungerade adjunkterna och det finns ingen anledning att här ytterligare en gång detaljerat redogöra för denna. Det som ändå måste betonas är att denna personalkategori har ökat rejält under de senaste åren. Vi kan därför med fog konstatera att vi idag har en relativt god koppling mellan teori/forskning och arbetsliv/vardaglig praktik i våra kurser. Det är de adjungerade adjunkterna som förväntas bidra med just det senare genom att de samtidigt som de undervisar på EDU, verkar i förskolan och övriga aktiviteter.

Partnerskolesamarbetet – som också har presenterats relativt utförligt i självvärderingen – kan också ses som en brygga mellan lärarutbildning och arbetsliv. Det leds av en projektledare och en styrgrupp, med representanter från Uppsala universitet, deltagande förskolor samt personer i ledande ställning in utbildningsförvaltningen, Uppsala kommun. Styrgruppen och projektledaren träffas regelbundet och utvärderar verksamheten. De studenter som är med i partnerskolearbetet får fler möjligheter att lära känna läraryrket och arbetsmiljön i förskolan, vilket vi tror gör dem bättre rustade för att klara sig bra som nyutexaminerade förskollärare. Vi oroas, liksom många andra i Sverige just nu, över att relativt många nya förskollärare slutar att arbeta efter en kort tid i förskolan. Vi hoppas att mer tid i förskoleverksamhet under utbildningen leder till att färre hoppar av läraryrket. Det kan även här poängteras att partnerskolesamarbetet, och andra djupare samarbeten med förskolor och lärare, också har medfört nya utvecklingsmöjligheter för de inblandade förskolornas förskollärare och ledningspersonal. De sex projekt som pågår inom partnerskolesamarbetet – varav ett är riktat mot förskolan – har alla resulterat i nya kompetensutvecklingsmöjligheter för medverkande förskollärare /lärare.

EDU har under många år haft en tämligen omfattande uppdragsutbildning som inriktas mot framförallt förskollärare och lärare i den svenska förskolan och skolan. År 2018 kommer denna del av verksamheten att omsätta runt 20 miljoner kronor totalt, vilket är en fördubbling jämfört med tidigare år. Stora uppdragsutbildningsinsatser görs inom förskolläraryft, specialpedagogik, barn- och ungas lärande, didaktik, mångfald samt klassrumsledarskap. Vi har noterat – under det senaste året – en rejält ökad efterfrågan på kompetensutvecklande utbildningsinsatser från stora kommuner i vårt närområde. Det ser vi enbart positivt på, eftersom uppdragsutbildningen också utgör ett viktigt sätt för oss att hålla oss uppdaterade om vad som kontinuerligt pågår och förändras i förskolans värld. Dessa erfarenheter får tydliga genomslag i våra lärarutbildningar, eftersom vi har lärare som undervisar på både lärar- och uppdragsutbildningen.

Ett annat viktigt arbetslivssamverkan pågår inom EDU:s och Fakulteten för utbildningsvetenskapers VFU-organisation. Här sker samarbete och dialogmöten, dels med andra fakulteter och institutioner vid Uppsala universitet, och dels med lednings- och lärarpersonal på de förskolor och kommuner som medverkar i VFU-verksamheten. Konkreta frågor som regelbundet dryftas är dimensioneringar av lärarutbildningar och VFU-platser samt organiserandet av lärarstudenternas VFU-perioder, med allt vad

det innebär av handledning och andra praktiska frågor. Intresset under det senaste året har för övrigt blivit mycket större för de handledarkurser som erbjuds av EDU och Fakulteten för utbildningsvetenskaper. Det beror inte minst på att dessa kurser har anpassats mer efter förskolans vardag och utmaningar, vilket uppskattats mycket av de medverkande förskollärarna. Dessa kurser ges numera också på distans.

År 2013 inrättade Fakulteten för utbildningsvetenskaper *Forum för samverkan (FOSAM)*. Dess huvudsakliga uppgift är att fungera som en stödorganisation för en rad olika samverkansaktiviteter och nätverk mellan lärarutbildningen och dess motparter i arbetslivet. EDU medverkar direkt i FOSAM med representation i styrelsen samt genom att universitetslärare och forskare deltar i FOSAM:s verksamhet, exempelvis i forskningscirklar och konferenser av olika slag. Förutom inom FOSAM, sker inom Fakulteten för utbildningsvetenskaper samverkan mellan EDU, Fortbildningsavdelningen för skolans internationalisering (FBA) och Avdelningen för rektorsutbildning (RUT) för att på bästa sätt hantera externa samverkansuppdrag. För förskollärarytbildningen på Campus Gotland har det varit särskilt angeläget att stärka samarbetet med Region Gotland. Det har exempelvis handlat om samtal kring framtida utbildningsbehov på Gotland, VFU-frågor samt samarbetsmöjligheter inom det tidigare omnämnda partnerskolesamarbetet på Campus Gotland.

Alumnverksamhet

EDU alumn grundades som ett nätverk för tidigare studenter vid EDU i januari 2016. Ambitionen var att skapa ett forum för alumner att ta del av aktuell forskning vid institutionen och bidra med kunskaper och erfarenheter från arbetslivet i vidare utveckling av lärarprogrammen. Även studenter vid lärarprogrammets sista termin var välkomna att bli medlemmar i EDU alumn. I och med detta ville nätverket också skapa kontaktytor för studenter på väg ut i arbetslivet och verksamma lärare med en relation till institutionen och lärarutbildningen. Hösten 2017 flyttades EDU alumn över till FOSAM och verksamheten leds idag av en egen koordinator. Verksamheten inbegriper bland annat särskilda alumnträffar, där nätverkets medlemmar får möter en känd person, utbyter idéer och samverka kring utbildningsfrågor. Som exempel kan nämnas journalisten Erik de la Reguera som talade utifrån ämnet "Medmänniska eller yrkesproffs?", och ett besök av artisten Emma Molin under rubriken "När underhållning blir undervisning".

Styrkor och svagheter

Studenterna har under sin utbildning många konstruktiva möjligheter att komma i kontakt med förskolans vardag och verklighet, och då inte bara under den i examensordningen stipulerade VFU-undervisningen. Vi ser särskilt de senaste årens arbete med adjungerade adjunkter och partnerförskolor som de mest väsentliga satsningarna på samverkansområdet med arbetslivet. I startgrupparna är nu också sk ULF-tjänster – dvs en sorts forskartjänster som delas mellan förskolor och universitet – vilket ännu mer stärker samarbetet mellan lärarutbildningens forskning och avnämarna. Vi kan förbättra studenternas kontakter med arbetslivet genom att låta partnerskolesamarbetet bli större, så att fler studenter involveras. Ett utvecklingsarbete pågår också i den riktningen. Vi söker även fler arenor för att – tillsammans med representanter från förskolor och huvudmän – diskutera innehåll i lärarutbildningen. Vi har kommit en bit på vägen genom de ovan nämnda särskilda seminarierna för adjungerade adjunkter, dit också representanter från förskolor och kommuner bjuds in, men här kan och planerar vi att göra fler insatser framöver.